

ÚVOD DO FILOZOFIE

Predmet: *Filozofia a etika v ošetrovatel'stve*

Študijný program: Ošetrovatel'stvo

Mgr. Juraj Čáp, PhD.

Prezentácia č. 1

SOKRATOVA SMRŤ

Filozofické otázky?

- Prečo vôbec niečo existuje?
- Aký má život zmysel?
- V čo môžem dúfať po smrti?
- Som slobodný alebo ma niečo núti, aby som robil to, čo robím?
- Prečo je zlo?
- Čo je to dôstojnosť?
- Kto vlastne som?
- Aký je dobrý život?

Čo je to filozofia?

- Existujú situácie, ktoré nás „vytrhávajú“ z každodennosti.
- Pýtame sa „*Prečo sa to stalo?*“
- Všetci sme už filozofovali ako deti („*A prečo?*“).
- Filozofické otázky sa týkajú každého.
- Človek je akoby odsúdený k filozofovaniu.
- Naša životná skúsenosť – nie sme iba divákmi, ale vždy hráčmi.

Čo je to filozofia?

- Pojem *filozofia* (z gr. *Φιλοσοφία* – filein sofia) – láska k múdrosti (vyššej forme poznania + umenie žiť + cnosti).
- Neexistuje jednotná definícia.
- **Kritická (racionálna) disciplína o základných otázkach skutočnosti ako celku.**

Čo je predpokladom filozofovania?

- Každodenná ľudská **skúsenosť**:
 - vždy máme skúsenosť svojho vlastného bytia,
 - skúsenosť s druhým človekom,
 - skúsenosť so svetom vôbec.
- **Predporozumenie**:
 - veciam už nejakým spôsobom rozumieme.
- **Jazyk (reč)**:
 - poznanie je zachytené v jazyku, predávanie informácií.
- **Ľudská racionalita**:
 - kritické myslenie a argumentácia.

Čo je filozofovanie?

- Činnosť – **hľadanie**, nie vlastnenie pravdy!
- *„Cieľom filozofie je logické vyjasňovanie myšlienok. Filozofia nie je náuka, ale činnosť. Filozofické dielo sa v podstate skladá z objasňovania (...) myšlienok, ktoré sú akoby zakalené a rozmazané.“*

L. Wittgenstein

Čo je filozofovanie?

- **Začína údivom:**
 - Vtedy, keď naša skúsenosť stratí samozrejmosť (naivitu).
 - Dôverne známe sa stáva problematickým a vlastne neznámym.
 - To, čo sme vedeli sa nám zdá byť povrchne a nedostačujúce.
 - Nevieme, čo si o tom máme myslieť (robiť).

„Viem, že nič neviem.“ (Sokrates)

Čo je filozofovanie?

- **Pochybovanie** (metodická skepsa):
 - Údiv nás núti k hľadaniu odpovedí.
 - Musíme podrobiť našu skúsenosť **kritickému mysleniu**.
 - **Spochybnit' akúkoľvek odpoveď a snažiť sa nájsť takú, ktorá voči pochybnostiam obstojí.**

Čo je filozofovanie?

- Odhaľujeme klamy a sebaklamy – **predsudky, rozpory.**
- Ide o systematický reflexívno-kritický spôsob myslenia zameraný na objasňovanie a zdôvodňovanie (pochoopenie) rôznych fenoménov bytia.

Kritické myslenie – charakteristika

- **Kritické myslenie je myslenie nezávislé (pochybujem).**
- **Informácia je len začiatkom kritického myslenia, nie jeho výsledkom (nememorujem).**
- **Kritické myslenie začína otázkami alebo problémami, ktoré treba riešiť (pýtam sa).**
- **Kritické myslenie hľadá logické argumenty (skúmam).**
- **Kritické myslenie je spoločenské myslenie (dialóg).**
- **Písanie je najsilnejší nástroj kritického myslenia (esej).**

Kritické myslenie a prax

- Reflektovanie profesných hodnôt.
- Reflektovanie výsledkov výskumu (evidencia).
- Reflektovanie individuálnych odlišností pacientov.
- Reflexia mojích predsudkov a schopností.

Načo filozofia?

- Riešenie problémov (analýza, riešenie, vyhodnotenie).
- Schopnosť argumentovať (pre a proti).
- Mať vlastný názor / proti manipulácii.
- Praktické dôsledky (morálka, profesionalita).
- Tvorivosť (vidieť problémy z rôznych strán).
- Rozvoj kritického myslenia.

Filozofia a iné spôsoby reflektovania sveta

- **Mýtus**

- je príbeh, v ktorom sa podáva symbolický (archetypálny) výklad javu či veci, ktorý/-á človeka nabáda k premýšľaniu a nie je samozrejмый/-á.

- **Teológia**

- je náuka o Bohu a posvätnu.

- **Umenie**

- spôsob špecifickej reflexie a zobrazovanie sveta (emócie, zmyslovosť).

- **Svetonázor**

- súbor postojov, ktorý zastávajú konkrétny ľudia.

- **Veda**

- jedna z foriem osvojovania si sveta človekom, ktorej produktom sú teoreticky systematizované objektívne poznatky. Na vedu sa kladie požiadavka objektivity, pravdivosti a metodickosti.

Základné oblasti

- Ontológia / metafyzika
- Epistemológia (gnozeológia)
- Logika
- Etika
- Filozofická antropológia
- Axiológia
- Estetika
- Filozofia jazyka
- Filozofia mysle
- Filozofia vedy
- Filozofia prírody
- Sociálna filozofia
- Dejiny filozofie
- ...

Ontológia a metafyzika

- Filozofické **učenie o bytí**, filozofická disciplína, ktorá sa zaoberá bytím alebo súcnom. Za zakladateľa ontológie sa považuje Aristoteles.
- Ontológia ako učenie o súcne čiže o tom, čo existuje, tvorí spolu s učením o božskom bytí od vzniku filozofie centrum **metafyziky** (o tom čo je za fyzikou).

Ontológia a metafyzika

- Tri základné otázky:
 - Čo je?
 - Čo skutočne je?
 - Čo je to „je“?

Epistemológia

- **Teória poznania**
= gnozeológia = noetika
- O čo sa poznanie opiera a kde sú pramene poznania, aké sú možnosti poznania a medze poznania, ako môže byť poznanie pravdivé.
- Teória poznania skúma poznanie z hľadiska jeho podmienok, možností a hraníc.

Logika

- Logika je špeciálnovedná disciplína alebo filozofická disciplína, ktorá skúma myslenie s cieľom vypracovať pravidlá, ktoré by **demonštrovali správnosť našich myšlienkových postupov.**
- Od čias Platona a Aristotela je logika jednou zo základných disciplín filozofie, ktorá predchádza ostatným disciplínam, pretože skúma čisto formálne základné zákony a základné formy všetkého pojmovovo-vedeckého myslenia.

Etika

- Filozofická disciplína, ktorá **skúma morálku alebo konanie** a jeho normy.
- Etika je praktická filozofia.
- Etika je teoretické štúdium hodnôt a princípov, ktoré usmerňujú ľudské konanie v situáciách, keď je možný výber.

Estetika

- Filozofická disciplína alebo veda, ktorá skúma osvojovanie si sveta človekom z hľadiska krásy a škaredosti, skúma podstatu a formy tvorby.

Filozofická antropológia

- Filozofická disciplína, ktorá sa zaoberá človekom v jeho celistvosti.
- Odpovedá na otázku: Kto je človek?
- **Aké je miesto človeka vo svete?**

Axiológia

- Filozofické skúmanie podstaty hodnôt; filozofia hodnôt/**hodnoty**.

Filozofia vedy

- Disciplína, ktorá skúma štruktúru **vedeckého poznania**, prostriedky a metódy vedeckého poznania, spôsoby vedeckého poznania a vývin vedeckého poznania.

Dejiny filozofie

Antická filozofia

Predsokratovská filozofia (6. – 5. stol. p.n.l.)

- Táles, Pytagoras, Herakleitos, Parmenides, Demokritos

Vrcholná grécka filozofia (5. – 4. stol. p.n.l.)

- Sokrates, Platón, Aristoteles

Helenistická filozofia (4. stol. p.n.l. – 4. stol. n. l.)

- Seneca, Epikuros, Cicero

Dejiny filozofie

Stredoveká filozofia

Patristika (1. – 8. stol.)

- Augustín

Scholastika (11. – 15. stol.)

- Tomáš Akvinský

Dejiny filozofie

Novoveká filozofia

Renesancia a humanizmus

- Bruno, Koperník, Erazmus, Machiavelli

Osvietenectvo

- Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Hume, Kant

19. storočie

- Hegel, Comte, Schopenhauer, Nietzsche, Marx

Dejiny filozofie

Súčasná filozofia (20. a 21. storočie)

Existencializmus: Sartre, Camus, Jaspers

Personalizmus: Scheler, Marcel

Filozofia jazyka: de Saussure, Wittgenstein, Chomsky, Eco

Analytická filozofie: Frege, Russell, Quine

Frankfurtská škola: Habermas, Fromm,

Filozofia vedy: Popper, Kuhn

Postmoderní filozofia: Lyotard, Derrida

Filozofia a ošetrovateľstvo

- Principiálne praktická disciplína.
- Rozpor medzi teóriou a praxou.
 - Každá teória by mala byť hodnotená na základe praxe.
- **Filozofia ošetrovateľstva** je aplikovaná disciplína.

Filozofia a ošetrovateľstvo

Základné súčasti OŠE

- **Ontologická**
- **Epistemologická**
- **Etická**

Otázky

- Čím sa zaoberá?
- Ako skúma to, čím sa zaoberá?
- Čo je dôležité z hľadiska hodnôt a správania?

Ontologická otázka vo filozofii ošetrovateľstva

- Čoho sa ošetrovateľovo týka?
 - Sestra, osoba, prostredie, choroba, zdravie, ošetrovateľská starostlivosť.
- Definovanie základných fenoménov, ktoré tvoria ošetrovateľstvo a ich vzťahov.

Epistemologická otázka vo filozofii ošetrovateľstva

- Ako môžu byť tieto základné fenomény poznané?
 - Výskum a prax.
- Definovanie základných prístupov skúmania k fenoménom, ktoré tvoria ošetrovateľstvo a ich vzťahov.
- Základné metodologické východisko: **celostnosť** (*holizmus*).

Etická otázka vo filozofii ošetrovateľstva

- Čo je dôležité z hľadiska hodnôt a morálky?
 - Hodnoty v ošetrovateľstve, princípy, normy
 - Ako mám konať, ako sa správne správať?
 - Čo je správne z hľadiska profesie?

Filozofia a ošetrovateľstvo

- Ošetrovateľské modely a teórie (Čo? A Prečo?)
- Výskum (Ako poznať?)
- Prax (Ako ovplyvňovať?)
- Ošetrovateľská etika (Čo je dobré?)
- „Dobré“ ošetrovateľstvo vnáša filozofiu do praxe!

Literatúra

ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. 2. vyd. Praha : SPN, 1991.304 s. ISBN 80-04-26038-1.

EDWARDS, S.D. What is philosophy of nursing? In *Journal of Advanced Nursing*, 1997, no. 25, pp 1089-1093.

FILIT – OTVORENÁ FILOZOFICKÁ ENCYKLOPÉDIA [on line]. 1999. Eds J. Piaček, M. Kravčík. Dostupné na internete:
<http://ii.fmph.uniba.sk/~kravcik/filit/filit.php>.

LIESMANN, K. – ZENNATY. *O myšlení*. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 1994, 378 s. ISBN 80-85619-94-6.

TIM THORNTON. *Philosophy for Nursing* [on line]. Dostupné na internete:
<https://sites.google.com/site/drtimthornton/courses/philosophy-for-nursing>.